

Minakowski, Jerzy

Bibliografia opracowań prasy polskiej b. Prus Wschodnich w latach 1918-1939 : materiały opublikowane w latach 1918-1980

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 3, 263-265

1982

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jerzy Minakowski

BIBLIOGRAFIA OPRACOWAŃ PRASY POLSKIEJ
B. PRUS WSCHODNICH W LATACH 1918—1939

Materiały opublikowane w latach 1918—1980

Prace nad bibliografią prasy polskiej w b. Prusach Wschodnich do wybuchu II wojny światowej rozpocząłem w 1978 roku. Potrzebę opracowania takiej bibliografii sygnalizowałem wcześniej na konferencji naukowej poświęconej historii prasy Warmii i Mazur, zorganizowanej przez Stację Naukową Polskiego Towarzystwa Historycznego w Olsztynie w dniu 17 grudnia 1977 roku¹. Zamierzenie opracowania bibliografii czasopism, zgodnie z postulatem tej konferencji, przedstawiłem na III ogólnokrajowej naradzie bibliografów w Warszawie w dniach 5—7 czerwca 1978 roku². Wówczas zasygnalizowałem również potrzebę sporządzenia bibliografii opracowań prasy polskiej w b. Prusach Wschodnich, podobnie do opracowania dla regionu Śląska J. Glenska³.

Bibliografię opracowań prasy polskiej w b. Prusach Wschodnich uważałem za zadanie drugoplanowe, jako że potrzeba bibliografii prasy polskiej jest palącą koniecznością. Niemniej w toku przygotowywania bibliografii prasy polskiej koniecznym okazało się sięganie do opracowań prasy, jako do źródeł informacji o rozproszonych po kraju i poza jego granicami czasopismach wydawanych w naszym regionie. W związku z tym sporządziłem załączek bibliografii opracowań prasy z lat 1718—1939 w formie kartoteki źródłowej. Zachęcony przez Zespół Prasoznawczy przy Stacji Naukowej PTH przystąpiłem w 1980 roku do sporządzenia możliwie pełnej bibliografii opracowań prasy polskiej b. Prus Wschodnich, koncentrując się na razie na opracowaniach prasy ukazującej się w latach 1918—1939, a opublikowanych w latach 1918—1980.

Bibliografia ta nie jest jeszcze kompletna — brak w niej z pewnością części wydawnictw zwartych i artykułów o szerszej tematyce, zawierających niejednokrotnie rozdziały bądź wzmianki na temat prasy polskiej w omawianym okresie, tak przed — jak i powojennych, nie zawsze osiągalnych w bibliotekach olsztyńskich (kilka takich wydawnictw sprowadziłem z innych bibliotek celem sprawdzenia z autopsji). Oprócz opracowań prasy uwzględniłem również opracowania polskich kalendarzy.

Kartoteka opracowań prasy przeze mnie sporządzona liczy obecnie około 200 opisów bibliograficznych. Materiał w niej zgromadzony podzieliłem tym-

1 Por. mój głos w dyskusji na omawianej sesji, zamieszczony w sprawozdaniu Jerzego Przerackiego, *Konferencja naukowa poświęcona historii prasy Warmii i Mazur*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie, 1978, nr 1, ss. 144—145. Potrzeba opracowania takiej bibliografii przewijała się również w głosach innych dyskutantów.

2 *Trzecia ogólnokrajowa narada bibliografów. Warszawa 5—7 VI 1978 r. Referaty i dyskusja*. Warszawa 1980, ss. 193—194.

3 J. Glensk, *Bibliografia opracowań prasy śląskiej*, t. 1, 2, Opole 1973—1976.

czasowo na opracowania opublikowane przed i po II wojnie światowej, a w ramach tych części — na: a — prace omawiające stan badań nad czasopiśmiennictwem polskim w b. Prusach Wschodnich, b — bibliografie i spisy czasopism, c — opracowania omawiające całość prasy polskiej bądź kilka czasopism, d — opracowania poszczególnych czasopism, e — opracowania biograficzne, omawiające działalność wydawców i redaktorów prasy oraz dziennikarzy.

Nie podejmuję się w tym krótkim komunikacie analizowania zgromadzonego materiału, zwłaszcza że uczynili to wyczerpująco Sławomir Kalembka i Wojciech Wrzesiński w swym referacie na wzmiankowanej już konferencji poświęconej historii prasy w b. Prusach Wschodnich, opublikowanym na łamach „Komunikatów Mazursko-Warmińskich”⁴. Zwrócę tu uwagę na kilka problemów, z którymi spotkałem się przy zbieraniu materiałów do bibliografii opracowań prasy polskiej b. Prus Wschodnich z lat 1918—1939:

Co zawiera w sobie określenie „prasa polonijna”? Nie jestem historykiem ani prasoznawcą, a na podstawie przeglądanych publikacji nie mogę sobie wyrobić jednoznacznego poglądu na ten temat. Np. Andrzej Paczkowski w swej pracy *Prasa polonijna w latach 1870—1939* uwzględnia również „prasę polonijną autochtonów”⁵; w innych pracach Polonię utożsamia się wyłącznie z wychodźstwem⁶.

Moim zdaniem bibliografia powinna uwzględniać również opracowania prasy wydawanej poza terenem b. Prus Wschodnich, a dla ludności polskiej na tym terenie przeznaczonej w całości lub części (np. grudziązki „Weckruf im Osten” (1920) czy kalendarze E. Sukertowej-Biedrawiny). Z podobnych powodów uwzględnione powinny być chyba berliński „Cech” oraz „Polak w Niemczech”, „Młody Polak w Niemczech” i „Mały Polak w Niemczech”. Czy uwzględniać prasę działowską, zwłaszcza „Gazetę Mazurską” z dodatkami?

Bibliografia opracowań prasy polskiej b. Prus Wschodnich powinna być selektywna, zwłaszcza odnośnie materiałów z prasy codziennej i tygodników okresu po II wojnie światowej.

W 1970 roku w Muzeum Regionalnym w Sztumie oglądałem egzemplarz czasopisma „Gazeta Sztumska” wydawanego przez tamtejszą Powiatową Radę Ludową (1919, R. 1, nr 22: 10 VIII). W adresie wydawniczym umieszczono określenie: Redakcja i ekspedycja gdańska. Dotychczas nie zetknąłem się ani w bibliografiach czy katalogach prasy, ani w opracowaniach historii prasy z jakąkolwiek wzmianką o tym tytule.

4 S. Kalembka, W. Wrzesiński, *O potrzebie pełnej syntezy dziejów prasy polskiej na Warmii i Mazurach w XIX i w pierwszej połowie XX wieku*, Komunikaty Mazursko-Warmińskie 1978, nr 1, ss. 27—44.

5 A. Paczkowski, *Prasa polonijna w latach 1870—1939. Zarys problematyki*, Warszawa 1977, rozdz. 5: *Skupiska autochtoniczne (1918—1939)*, w tym o prasie polskiej na Warmii, Mazurach i Powiślu — ss. 123—124.

6 Por. np. *Stan i potrzeby badań nad zbiorowościami polonijnymi*, red. H. Kubiak, A. Piłch, Wrocław 1976 (materiały z międzynarodowej konferencji naukowej w Krakowie w 1975 r.).

DIE BIBLIOGRAPHIE ZUM THEMA POLNISCHE PRESSE
DES EHEMALIGEN OSTPREUSSENS IN DEN JAHREN 1818—1939

Zusammenfassung

Die Bibliographie — noch nicht vollständige — zum Thema polnische Presse (Zeitschriften und Kalender), die im ehemaligen Ostpreussen entweder herausgegeben oder verbreitet wurde, umfasst Veröffentlichungen bis zum Jahre 1980. Sie resultiert aus der Arbeit über die Bibliographie dieser Presse, die auf diesen Gebieten in den Jahren 1718—1939 erschien. Es ist beabsichtigt, dieselbe durch Bearbeitungen von Zeitschriften, die vor dem I. Weltkrieg herausgegeben wurden, zu erweitern.

Die angefertigte Kartei der Pressebearbeitung zählt gegenwärtig an 200 bibliographischer Bearbeitungen. Das in ihr zusammengetragene Material wurde vorläufig folgendermassen eingeteilt: Bearbeitung, die vor und nach dem II. Weltkrieg erschienen, und im Rahmen dieses Teils in: Arbeiten, die den Stand der Forschungen über das polnische Zeitschriftenwesen in Ostpreussen zum Thema haben, Bibliographien und Verzeichnisse der Zeitschriften, Arbeiten, welche die Gesamtheit der polnischen Presse oder einige Titel behandeln, Arbeiten, die sich mit den jeweiligen Zeitschriften befassen, biographische Bearbeitungen (Herausgeber, Redakteure, Journalisten).

Im Schlussteil der Bearbeitung wird es nötig sein, eine Auswahl des gesammelten Materials zu treffen, hauptsächlich was Aufsätze aus der täglichen Presse und Wochenzeitschriften nach 1945 anbelangt.